

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"
MOLDOVA STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW
VILNIUS UNIVERSITY
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works
International Scientific and Practical Internet Conference

May 16, 2025

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)
ВБК 72+88.4

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Бойків А. С.317

МОДЕЛЬ ОПИТУВАННЯ ПРО ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН «ТРИ ЦЕНТРИ ЛЮДИНИ» В ПРОЦЕСІ ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ/УЧАСНИЦЬ БОЙОВИХ ДІЙ

Борисова О.О.321

ОСОБЛИВОСТІ РАННІХ СЕКСУАЛЬНИХ СТОСУНКІВ У СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Панченко М. О., Денисенко А.О.324

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ТРИВОЖНОСТІ У ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Набока О. О.327

Секція V.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ – ВЗАЄМОДІЯ ПСИХОЛОГА, УЧИТЕЛЯ І БАТЬКІВ.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОЯВУ КОНФЛІКТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ

Багулова В., Оверчук В.330

РОЛЬ ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ У ФОРМУВАННІ НЕГАТИВНОГО ДИТЯЧОГО ДОСВІДУ

Бичко К.А., Таран О.П.336

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Гончаренко І. О., Макаренко Н. М.339

БАТЬКІВСЬКА ЛЮБОВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКІ ВЗАЄМИНИ

Калюжна П.І., Денисенко А.О.341

РЕАКЦІЯ НА ВАЖКИЙ СТРЕС І ПОРУШЕННЯ АДАПТАЦІЇ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Кириченко В. А., Мітіна С. В.344

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ ТА ПРОЯВІВ СХИЛЬНОСТІ ДО БРЕХНІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Ліпецька Л.О.346

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ І ТРИВОЖНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ

Панасюгіна В., Оверчук В.351

ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ПСИХОТРАВМИ НА ФОРМУВАННЯ ДИСФУНКЦІЙНИХ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ

Пестерева К.С., Чугуєва І.Є.357

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АВА-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З РАС

Погрібний Г.С., Грек О.М.359

відчувати опору та розвивати здатність до адаптації. Такий тристоронній підхід підсилює ефективність психоедукації та забезпечує стійку підтримку у складних умовах. Формування базових знань про природу стресу, розвиток навичок саморегуляції та налагодження ефективної взаємодії між підлітками, батьками й педагогами в умовах підвищеної тривожності, викликаних війною, є важливим компонентом психокорекційної роботи.

Психоедукаційна робота з дітьми включає трактовку понять стрес, стресор, стресостійкість; психологічні стратегії адаптації в стресовій ситуації, які дозволяють впоратися зі стресом і зберегти психічне здоров'я; а також важливість вміння розуміти і управляти емоціями та способи конструктивної комунікації.

Підвищення психологічної компетентності педагогів та батьків базується на розумінні вікових особливостей цього періоду, вмінні побудови довірливого діалогу з підлітком та спілкуванні без стигми, практиці спільного емоційного регулювання, на ролі дорослого як стабілізуючого ресурсу.

Таким чином, ми вважаємо, що в умовах збройного конфлікту особливого значення набуває розвиток стресостійкості у підлітків, оскільки саме ця здатність забезпечує ефективне подолання життєвих труднощів без шкоди для фізичного та психічного благополуччя. Усвідомлення психологічних чинників, що формують емоційно-поведінкову стабільність у цьому віковому періоді, а також цілеспрямована робота над їх розвитком є ключовими умовами профілактики дезадаптаційних станів і збереження психічного здоров'я підлітків у складному соціальному контексті воєнного сьогодення.

Література:

1. Журба К. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. Нова педагогічна думка. 2022. № 2 (110). С. 105–109.
2. Лукомська С. Особливості психологічних травм російсько-української війни у контексті євроінтеграційних процесів. Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки». 2022. Спецвипуск. С. 78–85.
3. Макаренко Н. М. Психологічні особливості переживання стресу у підлітків з окупованих територій / Н. М. Макаренко, Т. Гончарова // Психологічний часопис. 2017. №1. С. 66-75.
4. Методика вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій / О. Я. Кляпець, Б. П. Лазоренко, Л. А. Лепіхова, В. В. Савінов; За ред. Т. М. Титаренко. Київ: Міленіум, 2009. 120 с.
5. Щербакова О. О., Кондрацька Л. В., Беженська А. А. Вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. Габітус. 2023. Вип. 55. С. 67-71.

БАТЬКІВСЬКА ЛЮБОВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКІ ВЗАЄМИНИ

Калюжна П.І., Денисенко А.О.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Питання виховання дитини є одним з актуальних та найважливіших питань людства в теоретичному та практичному аспектах. Виховання створює саму

людину, тому від вірної постановки цього питання залежить доля як окремої людини, так і всього людства.

Аналізуючи науково-методичну літературу різних авторів (А. Адлер, О.Л. Зверева та ін.), ми бачимо, що основним інститутом виховання дитини була і залишається сім'я. Відомо, що родина розвиває особистість чи руйнує її, у владі родини зміцнити чи підірвати психічне здоров'я її членів. Від того, як будуються відносини в родині, які цінності, інтереси висувуються на перший план, залежить, якими виростуть діти, тому що вони чуйно реагують на поведінку дорослих і швидко засвоюють уроки, отримані в процесі сімейного виховання [1].

На жаль, прискорений темп сучасного життя, його урбанізація поряд з постійно підвищеною відповідальністю і твердістю соціально ролевих розпоряджень, несприятливими тенденціями в соціально-психологічній динаміці розвитку родини, недолік морально-етичних початків у відносинах дорослих, низька соціально-психологічна культура спілкування призводять до порушень відносин між батьками та дітьми. Водночас однобічне домінування матері призводить до зниження ролі батька в родині, і він не здатний вчасно розв'язувати особистісні проблеми своїх дітей. Усе це негативно впливає на виховання дітей та формування їхньої особистості [2].

Мета дослідження – полягає в тому, щоб виявити особливості взаємин між підлітками та батьками і розробити психокорекційну програму, направлену на формування позитивних дитячо-батьківських взаємин.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплексний підхід, який полягав у поєднанні теоретичного аналізу наукових джерел, експерименту та методів: спостереження, бесіди, тестування.

Дослідження поведінки батьків і відношення підлітків до них здійснювалося за допомогою методики Шаффера. Оцінка психологічного клімату в родині та положення дитини в системі між особистісних відносинах діагностувалася за допомогою проєктивної методики В. Хьюлса, А.І. Захарова, Н. Кормана „Малюнок родини”. Для вивчення типу батьківського відношення до дитини використовувалася методика А.Я. Варга, В.В. Століна.

Аналіз наукової літератури показав, що дитячо-батьківські відносини – це насамперед взаємовідносини дітей та батьків, дуже важливо, як батьки та діти розуміють одне одного. Тільки в процесі дитячо-батьківських відносинрозуміння йде від батька до дитини та поступово наростає розуміння дитиною батька. Розуміючи дитину, батьки вчать розуміти інших людей. Пропускаючи через себе розуміння себе батьками, дитина розуміє цінність порозуміння і вчиться співпереживання, співчуття, у нього формується психологічна здатність як емпатія [2].

Батьківська любов, на наш погляд, це, перш за все, вміння зрозуміти та прийняти дитину, співпереживати, поважати зростаючу особистість, створювати умови для емоційного благополуччя та психологічного здоров'я. Це почуття, яке

батьки вкладають у свою дитину протягом усього життя. Переважна більшість батьків люблять своїх дітей, але не завжди здатні адекватно висловити свої почуття, тому діти відчують брак батьківської уваги, любові та емоційної прихильності. Нерідко дорослі та діти не знаходять взаєморозуміння, відчують труднощі у спілкуванні один з одним [3].

Розкрито ведучи види батьківського відношення до дітей: прийняття-авторитарне, відкидаючий з елементами інфантилізації і соціальної інвалідизації, симбіотичний, симбіотично-авторитарний [4].

Відмічено, що батьки використовують різний підхід у процесі виховання дітей в залежності від їх гендерних та вікових особливостей.

Показано, що у відносинах підлітків з батьками часто виникають конфліктні ситуації, у зв'язку з економічною залежністю і бажанням одержати самостійність. Частіше всього виникають на ґрунті: інфантильної поведінки підлітка; демонстративної неповаги до батьків; нестійкості батьківського відношення; зверхтурботи; неповаги прав на самостійність; батьківського авторитету тощо [5].

Отже, дитячо-батьківські відносини – це насамперед взаємовідносини дітей та батьків, дуже важливо, як батьки та діти розуміють одне одного. Тільки в процесі дитячо-батьківських відносин розуміння йде від батька до дитини та поступово наростає розуміння дитиною батька. Розуміючи дитину, батьки вчать розуміти інших людей. Пропускаючи через себе розуміння себе батьками, дитина розуміє цінність порозуміння і вчиться співпереживання, співчуття, у нього формується психологічна здатність як емпатія.

Нами було організовано та проведено емпіричне дослідження, в якому прийняло участь 14 дівчат та 14 хлопців у віці 10 років, а також їх батьків.

Встановлено специфічні розбіжності між дівчатами та хлопців стосовно їх батьків.

Так, дівчата характеризують свою матір, як людину, що проявляє позитивний інтерес до них, у якої відсутня ворожість, а також вона не проявляє у своїй поведінці директивність, автономність та непослідовність.

Для батьків характерні такі особливості, як прийняття, недостатній позитивний інтерес, директивність, автономність та непослідовність в діях.

Хлопці оцінюють мати, як людину, яка використовує позитивний інтерес та прийняття, а також високий рівень директивності, автономності та непослідовності у вихованні.

Водночас батьки схильні проявляти позитивний інтерес, автономність, низький рівень ворожості, значну директивність та непослідовність.

Показано, що батьки частіше проявляють авторитарну гіперсоціалізацію, симбіоз та кооперацію.

Виявлено, що у підлітків, незалежно від статті, на ведучи позиції вийшли такі особливості, як значимість матері, егоцентризм, позитивна взаємодія в родині та знедоленість.

На основі отриманих результатів, розроблена психокорекційна програма, орієнтована на формування позитивного спілкування між підлітками та батьками, основу якої склали: просвітницька робота і спеціально підібрані психологічні вправи, спрямовані на розвиток емоційних та комунікативних здібностей в дитячо-батьківських взаєминах.

Література:

1. Психологічні особливості дитячо-батьківських взаємин у сім'ях, які перебувають у складних життєвих обставинах. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. 93 с.
2. Кириченко О. В. Батьківство як соціально-психологічний феномен. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 23. С. 58–62.
3. Лефтеров В. О., Цільмак О. М. Психологія сім'ї та шлюбу. Київ : Ліра До, 2020. 266 с.
4. Седик К. Психологія сім'ї. Київ : Академія, 2021. 274 с.
5. Субашкевич І.Р., Пруднікова О.А. Соціально-психологічні особливості дитячо-батьківських відносин. *Габітус*, 2021. Вип. 25. С. 213 – 216.

РЕАКЦІЯ НА ВАЖКИЙ СТРЕС І ПОРУШЕННЯ АДАПТАЦІЇ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Кириченко В. А., Мітіна С. В.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Проблема реакцій на важкий стрес і порушення адаптації у дітей в умовах війни, а також пошуку ефективних шляхів психологічної допомоги є надзвичайно актуальною в сучасній українській реальності. Війна, як надпотужний соціально-гуманітарний стресор, серйозно впливає на психіку дітей, провокуючи розвиток посттравматичних і тривожних станів, що значною мірою ускладнюють процес особистісного та соціального розвитку [1, 4, 7].

За даними ЮНІСЕФ, понад 5 мільйонів дітей в Україні зазнали негативного впливу бойових дій, втративши доступ до освітніх, медичних та соціальних сервісів [4]. Дослідження Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (2023) показали, що близько 80% дітей у зонах бойових дій мають симптоми порушень психоемоційного стану – від апатії до агресивних проявів і психосоматичних розладів [7].

Війна порушує базове відчуття безпеки, стабільності, соціальної підтримки, що є критично важливими умовами для гармонійного розвитку дитини. Як зазначає ВООЗ, психічне здоров'я дітей – це не лише відсутність розладів, а передусім здатність адаптуватися до змін, формувати стосунки та функціонувати в середовищі [5].

Мета статті: проаналізувати основні психологічні прояви стресу та порушень адаптації у дітей в умовах війни, а також окреслити дієві підходи до психологічної допомоги.

Об'єкт дослідження: психічне здоров'я дітей.